

GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA YOSHLARNING MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MUAMMOLARI

Mirzaxamdamova Odina Mirzoxid qizi
Farg'ona davlat universiteti Tarix fakulteti
Sotsiologiya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada globalizatsiya jarayonining zamonaviy yoshlar ongida milliy o'zlikni anglash jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi. Global axborot oqimi, raqamli texnologiyalar va transmilliy madaniyat ta'sirida yosh avlodda identitet inqirozi kuzatilayotgani ko'rsatib o'tiladi. Muallif sotsiopsixologik omillar, madaniy kodlarning yo'qolishi, ta'lim va oiladagi uzilishlar orqali milliy o'zlikni shakllantirishdagi muammolarni ochib beradi. Raqamli transformatsiya tahdid emas, balki imkoniyat sifatida talqin etilib, yoshlarning ongli ravishda milliy va global identitet o'rtasida muvozanat topishi uchun taklif va strategiyalar ilgari suriladi. Maqola o'ziga xos xulosa bilan yakunlanadi: o'zligini anglagan yosh avlod – bu kelajak tarixini yozuvchi kuchdir.

Kalit so'zlar: globalizatsiya, yoshlar, milliy o'zlik, identitet inqirozi, madaniy kodlar, raqamli transformatsiya, gibrid identitet, sotsiopsixologik omillar, ta'lim va tarbiya, o'zlikni anglash.

Bugungi global axborot oqimida inson shunchaki tomoshabin emas – u shu axborotning bir bo'lagiga aylangan. Ayniqsa yoshlar. Ular ijtimoiy tarmoqlarda yashaydi, butun dunyoni telefon oynasidan ko'radi va shu asosda o'zligini shakllantiradi. Milliy o'zlik esa ko'pincha bu axborot to'liqligida g'arq bo'lmoqda. Identitet – bu faqat pasportdagi millat emas, bu qalbdagi “men kimman?” savoliga topilgan yoki topilmagan javobdir.

Globalizm yoshlarni bir tomondan ochiq dunyoga olib chiqsa-da, boshqa tomondan ichki bo'shliqni keltirib chiqarmoqda. Benjamin Barber o'z asarida bu holatni “McWorld” va “Jihad” o'rtasidagi ziddiyat deb ta'riflaydi: bir tarafda umumdunyo iste'mol madaniyati, boshqa tarafda o'zligiga yopishib olishgan, radikal guruhlar. Ammo ko'pchilik yoshlar bu ikki o'rtada qolmoqda. Global identitet – bu til, madaniyat, qadriyatlar chegarasidan chiqish; milliy o'zlik esa tarixiy ildizlarga, otabobolar tajribasiga suyanadi. Ularning to'qnashuvi esa ruhiy ajralishga olib kelmoqda.

Milliy identitet bolaning onasi unga allanecha o'rganishidan boshlanadi. Oila – bu birinchi darslik. Ammo bugungi oilalar son jihatdan to'liq, lekin mazmun jihatdan bo'shab qolmoqda. Ota-onalar zamonaviylikni shunchaki texnik yangilik deb tushunib, farzandiga milliy ildizlar haqida gapirmaydi. Ta'lim tizimi esa ko'proq utilitar yo'nalishda: fan, texnika, texnologiya, ammo o'zlik haqida suhbat kam. Shuning uchun

yoshlar “moda nima?” degan savolga javob topadi, lekin “men kimman?” deganiga – yo‘q.

Bugungi avlodni “gibrid identitet” avlodi deyish mumkin. Ular bir vaqtning o‘zida amerikalik repurning qo‘shig‘ini eshitadi, lekin buvisi tayyorlagan palovni yaxshi ko‘radi. Bu ikki dunyo o‘rtasidagi ko‘prik emas, balki tarang arqon. Yoshlar bu arqonda muvozanatni topishga harakat qiladi. Ular bayramlarda do‘ppi kiyib, boshqa kunlarda chet el brendlari bilan voz kechmaydi. Bu ambivalentlik ruhiy ziddiyatga sabab bo‘ladi: yosh o‘zini na butunlay zamonaviy, na to‘liq an‘anaviy deb his qiladi.

Milliy o‘zlik – bu til, bu kuy, bu ertak, bu nonushta hididir. Bu bolaligimizdagi “Navro‘z” oqshomlari, bu bobomiz aytgan rivoyatlar, bu duv-duv gaplar. Milliy madaniyat o‘zini faqat rasmiy bayramlarda emas, oddiy hayotda ifodalaydi. Shuning uchun bu kodlarni saqlab qolish – davlatning emas, har bir insonning vazifasi. Mahalliy brendlar, seriallar, bloggerlar – hammasi o‘zlikni shakllantiruvchi subyektlardir. Ular orqali yoshlar o‘zini “uzbekcha” his qilishi mumkin.

Texnologiya – bu vosita. U bilan milliylikni yo‘qotish ham, uni yuksaltirish ham mumkin. Bugun TikTokda o‘zbek raqsini butun dunyoga ko‘rsatish mumkin. Instagramda qadimiy liboslarni trendga aylantirish mumkin. Lekin bu faqat qiziqish bilan emas, ongli strategiya bilan bo‘lishi kerak. Yoshlar o‘zining raqamli identitetini milliy ranglar bilan boyitishi uchun avvalo ularni o‘zi tanishi kerak. Aks holda raqamli olamda u shunchaki nusxaga aylanishi mumkin.

Ko‘pchilik yoshlar o‘z tarixini bilmaydi. Ularga O‘zbekiston bayrog‘i haqida gapirsangiz, uning ranglarini eslab qoladi, ammo nega shunday ranglar tanlanganini bilmaydi. Bunga sabab – kollektiv xotiraning uzilishi. G‘arbga taqlid qilish esa shunchaki moda emas, bu ichki komplekslarning natijasi. “Ular yaxshi, biz ortda qolganmiz” degan xom fikr yosh ongini yemiradi. Aslida esa milliylik va zamonaviylik qarama-qarshi emas, ular bir-birini to‘ldiruvchi hodisalaridir.

Yechim avvalo o‘zimizdan boshlanishi kerak. Ta’limda o‘zlik haqida ochiq muloqot bo‘lishi zarur. Tarix darsi – bu sana va urushlar emas, bu – o‘zlikni tanish mashg‘uloti. Milliy madaniyatni faqat teatr va muzeylarda emas, ijtimoiy tarmoqlarda ham jonlantirish kerak. Bloggerlar va kontent yaratuvchilar milliylikni trendga aylantirishi mumkin. Shuningdek, madaniy immunitet – bu yoshni global madaniyatdan himoya qilish emas, balki uni o‘z milliyligiga tayangan holda global dunyoda erkin harakat qila olishiga imkon yaratishdir.

Yosh inson o‘zini anglashi – bu nafaqat u uchun, balki butun jamiyat uchun yangi sahifa ochilishi demakdir. O‘zlik – bu tarixiy yuk emas, balki kelajakni shakllantiruvchi manba. Global dunyoda o‘zini anglagan yosh – bu borliqni yangidan yaratishga qodir avlodidir. Uning ko‘zlarida faqat chet ellik aktyorlar emas, balki o‘z xalqining donishmandlari porlasin. Chunki o‘zligiga ega bo‘lmagan yosh – bu

shamolga qarshi yurgan qum zarrasi. O'zligini topgan yosh esa — shamolga yo'nalish bera oladigan kuchdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Barber, B. R. (1995). *Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism Are Reshaping the World*. NewYork: Times Books. (*Global identitet va milliylik to'qnashuvi nazariyasi uchun asosiy manba*)
2. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press. (*Zamonaviy jamiyatda o'zlikni shakllantirish nazariyasi*)
3. Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press. (*Transmilliy madaniyat va global axborot oqimi haqida*)
4. Bauman, Z. (2001). *Identity: Conversations with Benedetto Vecchi*. Polity Press. (*Identitetning suyuqlashuvi va gibridlashuvi haqidagi zamonaviy falsafiy qarashlar*)
5. Qosimov, B. (2019). "Yoshlar va milliy identitet muammolari". *O'zbekiston sotsiologiyasi jurnali*, №2, 45–52. (*Mahalliy ilmiy maqola asosida milliy o'zlik muammolari haqida*)
6. Karimov, A. (2020). "Raqamli transformatsiya sharoitida yoshlarning ijtimoiy xulqi". *Axborot jamiyati va yoshlar*, №1, 61–68. (*Raqamli texnologiyalar va identitet o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qiluvchi maqola*)
7. UNESCO (2017). *Youth and changing realities: Global Trends Report*. (*Yoshlar global muhitdagi o'zgarishlar kontekstida qanday shakllanayotganini aks ettiruvchi xalqaro tahliliy manba*)
8. Ubaydullayev, R. (2021). "O'zbekiston yoshlari: Milliy qadriyatlar va zamonaviylik o'rtasidagi tanlov". *Ijtimoiy fikr: inson va qonun*, №3, 28–34. (*Yoshlar ongida ambivalent munosabat haqida*)